KULTURARVET
- en resurs i landsbygdsutveckling

Framställd av Hushållningssällskapet Väst 2009 inom projektet
”Kulturarvet - en resurs i landsbygdsutveckling”

Innehållsförteckning

Förord	4
Inledning	5
Urval	6
Kulturarvet som bas för turism och utveckling	7
Ökad kunskap om landskapets resurser bidrar till hållbar utveckling	15
Helhetsperspektiv och samverkan leder till utveckling	22
Kulturarvet säljer	30
Länkar	31

Förord

Det finns gott om goda exempel på verksamheter där kulturarvet lyfts fram eller används på olika sätt. Vår tanke är därför att med några av dessa exempel inspirera och skapa intresse för att få andra att tänka till och fundera över ”så här har man gjort på andra ställen, vad kan vi göra här hos oss?” Vi vill även visa att kulturarvet många gånger kan lyftas fram ytterligare för att förstärka olika verksamheter. Det viktigaste är att varje plats är unik, det handlar bara om att finna det speciella för just den här platsen och att sedan lyfta fram det. Med andra ord: gräv där du står!

Denna skrift är tillkommen genom ett samarbete mellan Hushållningssällskapet Väst och Institutionen för Kulturvård, Göteborgs universitet, Prytz donationsfond, Riksantikvarieämbetet samt ICZM (Integrerad kustzonsplanering). Skriften är delfinansierad av det europeiska landsbygdsprogrammet.

Erika och Sara

Inledning

”Den som inte kan redogöra för de senaste 3000 åren, lever bara ur hand i mun.”
Goethe

I november 2008 anordnade Hushållningssällskapet Väst ett seminarium på temat Kulturarvet som en resurs i landsbygdsutveckling. Tanken var att lyfta fram och visa på hur vårt kulturarv idag används inom olika verksamheter, ibland kanske omedvetet. Syftet med dagen var också att synliggöra hur kulturarvet kan användas för att stärka landsbygden.

Hushållningssällskapets arbete med kulturmiljövård i Västsverige tog sin början på 1800-talet då ordföranden i Göteborgs och Bohusläns Hushållningssällskap Albert Ehrensvärd argumenterade för att Bohuslän behövde en grundlig dokumentation av fornlämningsbeståndet. Från 1874 gav Hushållningssällskapet stora bidrag till fornminnesinventeringar, vilket även innefattade nedteckning av ännu levande sägner, folkvisor mm.

Hushållningssällskapen har genom åren också stått bakom bebyggelseinventeringar, bland annat ”Västgöta gårdar” som är en omfattande inventering av ekonomibyggnader och bostadshus i Skaraborgs län. Inventeringen, som hade Sigurd Erixon som författare, genomfördes av Nordiska museet på uppdrag av Skaraborgs läns hushållningssällskap i samband med dess 125-årsjubileum 1932.

Idag är det två av totalt arton hushållningssällskap som har en uttalad ambition att arbeta med kulturarvsfrågor genom att ha anställda inom kunskapsområdet. Hushållningssällskapet Väst och Sjuhärad har ett nära samarbete med Västarvet och har sedan 1993 arbetat med odlingslandskapets kulturarv på olika sätt. Idag arbetar Hushållningssällskapet Väst bland annat med att synliggöra och lyfta fram kulturarvet som en viktig resurs och tillgång på landsbygden.

Med denna skrift vill vi därför bidra till att skapa en arena för att arbeta med kulturarv i ett brett perspektiv.

Urval

Kulturarvet har betydelse i landsbygdsutvecklingsprojekt. Utmärkelsen Årets Leader 2006 gick till projektet Rådgivning Hälsingegårdar, andrapriset gick till projektet Pater Noster i Bohuslän som handlade om en fyr och tredjepriset gick till projektet Råmjölksförädling – Kullings kalvdans. I samtliga dessa tre landsbygdsutvecklingsprojekt spelade kulturarvet en nyckelroll för framgången. Det sistnämnda projektet, Kullings Kalvdans, handlade i allra högsta grad om marknadsföring och utveckling av ett kulturarv – utan att det var uttalat.

Det är viktigt att lyfta fram den betydelse kulturarvet har för utveckling på landsbygden, både för ökad attraktivitet och ökad livskvalitet och därmed också hållbar utveckling. För att skapa en hållbar utveckling på landsbygden behövs kunskap om historia och genom att tillvarata landsbygdens kulturarv och göra den till en tydlig del i landsbygdsutvecklingen bidrar det till en hållbar utveckling.

Seminariet Kulturarvet som en resurs i landsbygdsutveckling hade tre underrubriker:

Kulturarv som bas för turism och utveckling

Ökad kunskap om landskapets resurser bidrar till hållbar utveckling

Helhetsperspektiv och samverkan leder till utveckling

Ovanstående rubriker ligger till grund för denna skrifts indelning. Under varje rubrik ges några exempel där kulturarvet används som en resurs. Det kulturarv som beskrivs är både lämningar från forntiden, landskapselement, immateriallt kulturarv, jordbrukets miljöer, industri samt moderna miljöer.

Merparten av de exempel som lyfts fram i föreliggande skrift kommer från Västsverige men det förekommer även inslag från andra delar av landet.

Rådgivning Hälsingegårdar

”Första generationen på en gård är minst lika viktig som den nionde”
Birgitta Esbjörnsson affärscoach och hälsingegårdsägare

Det leaderprojekt som utnämndes till Årets Leader 2006 var ”Rådgivning hälsingegårdar - antikvariskt/ affärsmässigt”. Projektet går i korthet ut på att hälsingegårdsägare får råd av en antikvarie och en affärscoach samtidigt för att inte få motstridiga råd om hur gården skall skötas och utvecklas.

Projektet syftar också till att öka stoltheten bland hälsingegårdsägarna, öka kunskapen om den lokala historien samt få dem att lyfta fram gården som en resurs. Värdet av originaldetaljer och traditionella material och metoder lyfts också fram som viktiga.

Projektet drivs av länsmuseet Gävleborg som hjälper gårdsägare att skapa en affärsmässig verksamhet. En välbevarad gård kan utgöra basen för en turistisk verksamhet inom framförallt ”Bo på Hälsingegård”. När gården och dess historia marknadsförs är det viktigt att ägaren får hjälp att bevara de kvaliteter som verksamheten grundas på så att resursen tas till vara.

FOTO: BIRGITTA ESBJÖRNSSON

Förteckning

öfver utvandrare, som af undertecknad befordras med Ångfartyget "Arioste", som den 7 April 1893 härifrån afgår till Hull.

Kontraktets N:r	Utvandrarens yrke och namn.	Hemort till län och socken.	Ålder.	Män.	Qvinna.	Summa.	Bestämmel
2080	Oskar Berggvist	G:bg Örgryte	26	1		1	New
81	Ernst Erlandsson	Kalmar Madesjö	24	1		1	"
82	Carl Aug Carlson	" Köping	24	1		1	"
83	Hulda Olson	Uddevalla	16		1	1	"
84	August Månson	Halland Wartofta	23	1		1	"
85	Johannes Smedberg	Jönköp "	18	1		1	"
86	Josefina Olsson	S:kbg Halna	23		1		"
"	Bror Alfred	" "	18	1		2	"
87	Carl Emil Jansson	Örebro Skagerhult	20	1		1	"
88	Gustaf A. Simström	" Bodarne	19	1			"
"	Syster Anna	" "	17		1	2	"
89	Selma M. Carlson	S:kbg Finnerödja	20		1		"
"	Syster Ferla	" "	17		1	2	"
90	Frans H. Leo	Westmb Ramsberg Barkarö	20	1			"
"	Bror Erik	" "	17	1		2	"
91	Oskar Anderson	Jönköp Askeby	19	1		1	"
92	Carl Aug Tibom	Motala	24	1		1	"
93	Anna M. Myrman	Wermb Kila	22		1	1	"
94	Frans Aug Lundberg	S:kbg Horn	23	1		1	"
95	Anna L. Svensson	Jönköp Stenberga	17		1	1	"
96	Svante Karlsson	Wermb Fernebo	20	1		1	"
97	Johanna M. Aronsson	Linköp Godegård	59		1		"
"	Dotter Ferla	" "	19		1		"
"	Son Hugo	" "	16	1		3	"
98	Olof Gesén	Örebro Örebohamn	33	1			"
"	Hustru Emma	" "	35		1		"
"	Dotter Emma	" "	8		1		"

Emigration, turism och ny teknik

”De kom från de små stugornas och de stora barnkullarnas land”
Vilhelm Moberg

En dramatisk historia är en tacksam grund för turism. Den tid från mitten av 1800-talet till en bit in på 1900-talet då över en miljon människor valde att utvandra har satt djupa spår bland många svenskar. Framförallt i bygder där många valde att lämna sina hem för att pröva lyckan i ett okänt land. Dalsland var ett av de landskap där störst andel av befolkningen tog steget att utvandra. De flesta begav sig till Amerika men en del sökte sig till andra delar av den nya världen som Kanada, Nya Zeeland och Australien.

På hemmaplan har hembygdsrörelsen på många platser bevarat och dokumenterat denna dramatiska period i historien bland annat genom att spara brev från Amerika, nedteckna berättelser och visa upp betydelsefulla platser. Även hemvändarnas berättelser, de som reste iväg och som återvände, har haft betydelse för historieskrivningen. I Amerika finns en stor grupp människor som lever med arvet efter emigrationen och en del svenskättlingar har stort intresse av att besöka de platser och det land som deras förfäder lämnade.

Detta har hembygdsföreningen i Mellerud tagit fasta på och anordnar emigrationskonferenser, både för svenskar och svenskättlingar. Den konferens som planeras till sommaren 2010, ”Letters to Sweden”, förväntas få många besökare som stannar och turistar i landskapet.

Hembygdsföreningen väljer modern teknik för att locka turister. Genom marknadsföring i USA, folder och hemsida sprids information.

De gästande amerikanerna kan i förväg via hemsidan beställa framtagande av information om den plats där deras förfäder en gång bodde och ytterligare släktforskning. En representant från den lokala hembygdsföreningen ger sedan en privat guidning på plats.

På detta sätt, genom storytelling och guidning på genuina platser får besökare uppleva det landskap som förfäderna lämnade. Även om stugan inte står kvar där den en gång stod så kan kyrkan, granngården eller andra miljöer besökas. Landskapets och människornas historia blir ett besöksmål i sig.

Pilane

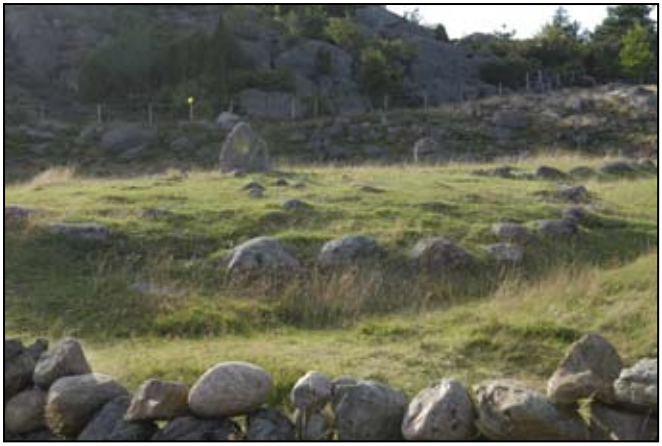
”Konst ska göra något annat än att sitta på sin bak i museet”
Claes Oldenburg

På nordvästra Tjörn i Bohuslän ligger det mycket vackra Pilane gravfält. Här finner man spår från järnåldern i form av resta stenar, stensättningar och domarringar vilka är belägna i ett uråldrigt kulturlandskap. Sommartid finns här även en utställningsplats med ett flertal stora skulpturer av konstnärer från hela världen. I direkt anslutning till gravfältet har man nämligen sedan 2008 visat skulpturer under sommaren.

Genom att ta med sig en A4-sida med information om de olika konstverken kan man gå på upptäcksfärd i landskapet. Samtidigt som man passerar gravfältet kan man hälsa på fåren som strövar fritt samt titta på de olika skulpturerna som passeras, allt inramat av det vackra landskapet. I närheten finns även ett gårdskafé som serverar hembakat och på platsen kan man köpa fårskinn.

Från ett högt berg kan man se ända till Carlstens fästning och fyren Pater Noster. Utställningen har blivit en succé som har lett till ett återupptäckande av platsen och också lockat nya målgrupper.

Pilane gravfält tillhör även den exklusiva skara av turistiskt intressanta besöksmål i Sverige som har den karakteristiska brunvita vägvisningsbesöks-skylten med en kringla på. Vilka som får använda sig av denna regleras hårt genom anvisningar från FN, EU samt genom nationella förordningar.

Den Thailändska paviljongen i Utanede

Muntlig tradition: Den del av den kulturella traditionen som förmedlas i tid och rum genom muntlig kommunikation.
National Encyclopedin

I Utanende utmed Indalsälven i södra Norrlands inland ligger en ovanlig byggnad. Här står en thailändsk paviljong i björkskogen mitt ute på den jämtländska landsbygden. Byggnadstraditionen är inte typiskt svensk och dess historia är på många sätt fascinerande.

För att förklara hur den thailändska paviljongen hamnade i Utanede kräver att man gå tillbaka till slutet av 1800-talet då kung Chulalongkorn av Siam besökte Sverige. Chulalongkorn var en uppskattad kung som hade intresse av att utveckla sitt land och som därför tog sig runt i världen på resor för att studera andra länder och kulturer.

I Sverige ville kungen studera väg- och vattensystem, då han var intresserad av den svenska sågverksindustrin. 1897 besökte han Ragunda kommun och Utanede. Under ett århundrade berättades denna historia om den långväga kung som en gång besökt trakten med sitt stora sällskap.

Efter bygget av en kraftstation i slutet på 1940-talet rustade Statens Vattenfallsverk upp en del av den väg som kungen hade färdats på vid sitt besök. Man gav därför vägen namnet ”Kung Chulalongkorns väg”

I början av 1990-talet besökte en thailändsk dansgrupp Ragunda och fick då höra talas om vägen som uppkallats efter deras omtyckte kung. De besökte vägen och blev hänförda. Året därpå, 1993, bildades Föreningen Chulalongkorns minne och ett utbyte mellan Thailand och Ragunda kommun påbörjades. År 1997, hundra år efter det kungliga besöket, påbörjades arbetet att bygga en paviljong.

Idag besöks paviljongen av turister både sommar som vinter och varje år firas den dag, 19 juli, då kungen av Siam besökte Utanede. I anslutning till paviljongen finns försäljning av mat och hantverk.

Utanede är ett exempel på hur en muntlig tradition kan leda till att en plats blir ett besöksmål, för både svenska och utländska turister. Byggnaden är unik i sitt slag och tillhör inte traditionellt svenskt byggande men berättelsen är en del av Utanedes och Sveriges historia.

Dalhalla

”Musik skapar en form av njutning vilken den mänskliga naturen inte klarar sig utan”
Konfucius

I Siljansbygden i Dalarna ligger Dalhalla, från början ett kalkbrott men idag en akustiskt utformad arena. Egentligen började allt för cirka 350 miljoner år sedan då Siljansringen i Dalarna bildades genom ett meteornedslag som påverkade berggrundens sammansättning. Detta ledde till att det långt senare blev lätt att bryta kalk i området. Dalhalla kallades tidigare för Draggängarna och var ett kalkbrott där man under ett femtiotal år grävde och sprängde fram ett stort dagbrott. Brytningen lades ner så sent som 1990.

Då operasångerskan Margareta Dellerfors 1991 letade efter en festivalplats upptäckte hon tillsammans med Rättviks kulturchef kalkbrottet. Man insåg att platsen lämpade sig mycket bra för en utomhusscen. Namnet Dalhalla kommer ur en kombination av Valhall från Wagner och Dalarna.

I Dalhalla vill man erbjuda ett så naturligt ljud som möjligt men också tystnaden som långt från stadens buller är en viktig del av upplevelsen.

FOTO: MARTIN LITENS

Detta förstärks av de skrovliga kalkväggarna vilka gör att ljudet inte blir så hårt eller att det uppstår eko. Här kan därför de flesta operor framföras utan mikrofon.

Utöver musikarrangemang hålls det även guidade visningar i brottet och det finns ett museum som berättar om brottets historia.

Nostalgi i Nossebro

”Nostalgi och retro ska bli kännetecknen för Essunga kommun.”
Sveriges Radio Skaraborg torsdag 28 maj 2009

Essunga kommun i mitten av Västergötland med centralorten Nossebro såg en resurs i alla de miljöer från 1950-talet som finns i kommunen. Köpmannaföreningen beviljades 2009 ett leaderprojekt som syftar till att förstärka känslan av retro och nostalgi i Nossebro.

En av aktiviteterna i projektet är att dokumentera alla byggnader och områden i Nossebro med retrokänsla. Man skall också satsa på Nossebro marknad och en stor bilträff. Syftet är att få fler besökare till området.

I takt med att tiden förändras ökar intresset för vår tids miljöer, det moderna. I Nossebro har man riktat in sig på just det moderna kulturarvet som en resurs i utvecklingsarbetet. Istället för att lägga fokus på att bygga nytt ser man ett värde i de byggnader som redan finns.

Not Quite

”Det är häftigt att få vara med och påverka en bygd”
Sara Vogel-Rödin Loftman, Not Quite

I Fengersfors i norra Dalsland, inrymt i en gammal bruksmiljö, finns idag Not Quite vilket är ett gränsöverskridande forum för professionella konstnärer, konsthantverkare och formgivare. I det gamla bruket hittar man verkstäder, ateljéer, fotolabb och konsthall. Här möts inte bara historia och framtid utan även konst och näringsliv på ett förträffligt sätt. Not Quite är en av flera hyresgäster i det nedlagda bruket som fått nytt liv.

Grunden till Not Quite lades av tio Stenebyelever vars dröm var att bibehålla dynamiken i gruppen, finna billiga lokaler för smeder och snickare samt skapa ett gemensamt varumärke. Att kunna försörja sig på det man vill, det goda livet, har varit drivkraften för verksamheten. Idag är det lilla samhället Fengersfors en ort där inflyttningen ökar. De som är verksamma på Not Quite framhåller att platsen är viktig, att man faktiskt blir kreativ när man kommer in i en industrilokal. En av anledningar till att man valde det gamla bruket när man letade lokal var att det är en unik bruksmiljö belägen i ett vackert landskap.

Tegelarkitekturen och de handblåsta fönsterglasen är en av många kvaliteter på platsen. Dessutom ansåg man att miljön hade alla förutsättningar för att utvecklas till ett fint och fängslande besöksmål vilket det också har gjort.

Fengersfors bruks historia sträcker sig tillbaka till 1796 då man på platsen uppförde ett järnmalmsbruk. Fram till 1870-talet drevs järnbruket för att sedan byggas om till träsliperi för pappersmassa. En brand 1906 ödelade dock mycket av bebyggelsen och de flesta byggnader som finns idag är tillkomna efter branden. 1979 lades pappersbruket ned.

Totalt finns här idag fem utställningslokaler där man visar konst från Dalsland, Sverige och Europa. Här drivs även ett cafe´ vilket är beläget i den gamla smedjan. I det gamla biblioteket finns det idag en konst- och konsthantverksbutik. Genom att använda sig av den unika miljön med de historiska och vackra byggnaderna samt genom att samla flera olika aktörer på området skapas här en spännande mötesplats både för de aktiva själva men även för besökare.

FOTO: ULRIK VOGEL-RÖDIN LOFTMAN

FOTO: JONAS RINGQVIST

Bossgården

”Vår gårdag skapades inte idag”
Vem älskar Yngve Freij

Mellan Falköping och Tidaholm ligger Bossgården som drivs av Jonas Ringqvist och Sanna Mattsson. Det är en liten gård som saknar de förutsättningar som storjordbruket har, men den har en fascinerande historia och engagerade brukare. På gården bedrivs ett gammaldags lantbruk där skörden tas med självbindare och mycket av maten produceras på gården.

För verksamheten som bedrivs på Bossgården är kulturarvet förutsättningen och byggnadsvård en naturlig del. Kulturmiljön lockar besökare att fika i cafét, arbeta på gården, handla i gårdsbutiken, gå på pubaftnar och festivaler eller bara uppleva historiens vingslag. På gården finns gamla lantraser och jordbruket bedrivs med äldre metoder.

Gården ingår i ett internationellt utbyte dit ungdomar från hela världen kommer för att arbeta på en ekologisk gård och leva ett annat slags liv. Detta kombineras med småskaligt lantbruk, café och gårdsbutik. Den omoderna gården blir en resurs och kulturarvet ett sätt att ta betalt för produkten.

FOTO: JONAS RINGQVIST

Melltorps såg
Kvarnkafé
Öa i åa
Högs källa
Melltorps radby

Kvarnen i Hyssna

”Här har kvarn- och sågverksamhet förekommit under århundraden.”
www.kvarnenihyssna.se

Melltorps kvarn i Hyssna är en levande industrimiljö. På ena sidan skvalpar vattnet från ån som ringlar sig fram genom landskapet och på den andra ljuder sågen. Kvarnen från mitten av 1800-talet utanför Hyssna i Sjuhärad har blivit café och restaurang och den gamla ramsågen är åter i drift.

Sågen och kvarnen är navet i gårdens verksamhet som idag mer och mer bygger på turism. Sågen förser fortfarande kunder med legosågat virke även om merparten av gårdens verksamhet idag kretsar kring arrangemang som bröllop, guidningar och konferenser. I gårdens café finns en butik som säljer ekologiska närodlade produkter och inom kort erbjuds besökare även boende i den gamla smedjan.

Samarbete i världsarv

”Om du inte syns så finns du heller inte”
Petra Borell, Västarvet

På Vitlycke museum i Tanums kommun drivs sedan januari 2007 en världsarvsförskola där barnen får vara nära natur och kultur och delaktiga på museet. Förskolan, vilken är en långsiktig samverkan mellan Västarvet/Vitlycke museum och Tanums kommun, skall vara en förebild där ansvaret för mänsklighetens natur- och kulturarv blir en del av framtidens hållbara utveckling.

Vitlycke museum arbetar även aktivt med att integrera lokala markägare i arbetet med världsarvet. Detta har lett till att det skapats ringar på vattnet och ett ökat intresse hos fler. En första åtgärd var att man bildade ett samarbetsråd med markägare. Detta råd har sedan haft flera möten där man har diskuterat de frågor som markägarna vill driva i utvecklingsarbetet. Bland annat har man anordnat en utbildning med målet att deltagarna skall kunna fungera som lokala guider. Man har även tagit fram projektet ”Vandring i världsarv”. Projektet togs fram i samråd och i utveckling med Vitlycke museum och Förvaltningsrådet för Världsarvet Tanum.

FOTO: VÄSTARVET

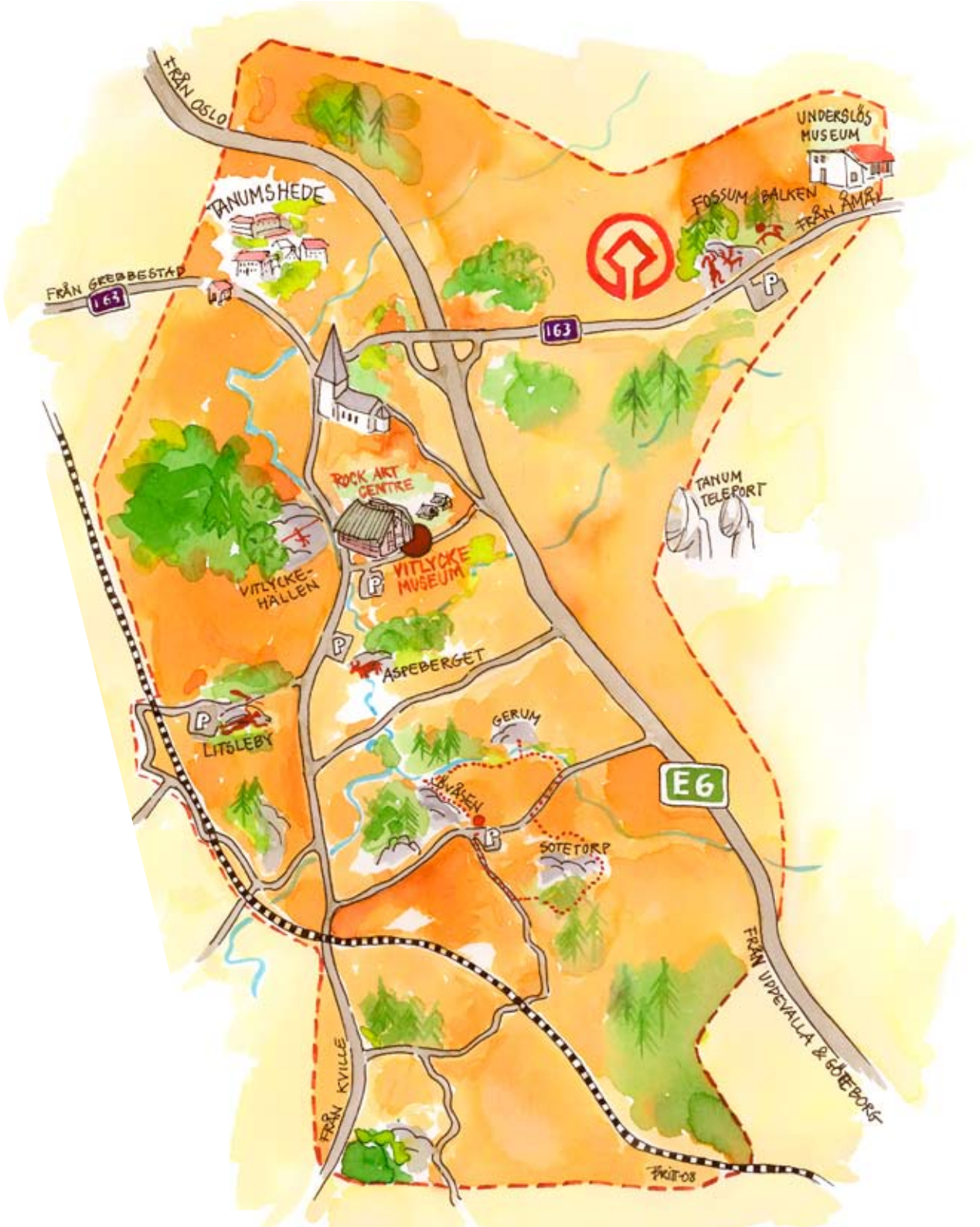

ILLUSTRATION: BRITT LIMDAHL

Paraply fågelvägen

”Genom affärsutveckling av turismen kan generationer av bondens arbete generera nya intäkter till företagaren på landsbygden”
www.fagelvagen.nu

Fågelvägen kallas det turiststråk som sträcker sig mellan Vänern och Vättern med fokus på trakterna kring fågelsjöarna Hornborgasjön och Östen och Valleområdet. Det utgörs av en rik natur- och kulturbygd där många intressenter finns i landskapet.

En viktig del i arbetet med att bygga upp produkten Fågelvägen är samverkan. Såväl kommunerna i området som organisationer, föreningar, företag och privatpersoner samverkar kring besöksnäringen. Gemensamt finns en strävan efter utveckling inom natur, kultur, cykel, ridleder och samarbete kring service och information. Hållbar turism är ledord och samverkan medlet.

Fågelvägen handlar om lokal delaktighet och entreprenörsanda och ledord är kvalitetssäkring och hållbarhet. Målsättningen med projektet Fågelvägen är att göra området till ett attraktivt besöksområde för kvalitetsturismen med betoning på natur och kultur.

Fågelvägen lyfter fram olika typer av miljöer men det är turism först och främst. Dock är många av besöksmålen kulturhistoriskt intressanta. Besökaren lockas med god mat, vacker natur, byggnader, kulturhistoriska lämningar och olika typer av aktiviteter.

FOTO: TOM SUNDH

FOTO: JOHAN KJELLSSON

Röe gård

”Som blågrå dyning Bohusbergen rullar
i ödsligt majestät mot hav och land
men mellan dessa kala urtidskullar
är bördig jord och gammalt bondeland”
Evert Taube

Utanför Lysekil utmed Brofjorden l i Bohuslän ligger Röe gård som ägs och drivs av familjen Christensson. Här satsar man dels på traditionellt lantbruk men även på en publik verksamhet vilket innefattar olika kulturella satsningar, kafé och restaurang samt en butik vilken är inrymd i ett gammalt sädesmagasin med anor från 1800-talet. Verksamheten drivs i samarbete med gården Klev i Bovallstrand. På Röe gård kan man även prova på att bo på lantgård.

Man har tagit tillvara det faktum att gården ligger i en gammal spännande kulturbygd. Här finns stenåldersboplatsen Dammen där man vid en arkeologisk undersökning bland annat påträffade närmare 8000 år gamla förkolnade hasselnötsskal samt ben från olika djur. Här fann man även en så kallad kökkenmödding, det vill säga en avfallsplats från stenåldern vilket det bara finns ett fåtal utgrävda i Sverige.

Även en borglämning från 1400-talet med rester av vallgrav och damm kan beskådas på platsen. Här påträffade arkeologerna kanonkulor i sten, lans och pilspetsar. Genom ett samarbete med Bohusläns museum visas några av de arkeologiska föremålen i restaurangen.

FOTO: JOHAN KJELLSSON

Företagare använder kulturarvet i marknadsföring

”Halltorps mejeri ligger ett stenkast utanför Trollhättan, utmed det som en gång var den smalspåriga järnvägen till Nossebro”
www.halltorpsmejeri.se

Vid försäljning av närproducerade produkter i liten skala används ofta kulturarvet som ett försäljningsargument. Citatet ovan fortsätter: ”Mejeriet är inrymt i en del av den stora ladugården från 1911.” Det är getost som är produkten men den marknadsförs delvis med hjälp av gårdens historia.

”Nu kan du köpa dig till ett öppet landskap” är ett av de försäljningsargument som tydligast visar på att det inte bara är en produkt man köper när man handlar närproducerar, du bidrar också till ett öppet landskap. Producenterna bakom varumärket Kaprifolkött ser ett mervärde i att marknadsföra historien bakom produkten. Ibland handlar det om öppna landskap, ibland om gårdens rika historia eller om produktens ursprung.

Ytterligare ett exempel på hur kulturarvet används i marknadsföring av närproducerade produkter är det projekt som sedan 2007 bedrivits i Bohuslän och Dalsland vilket syftar till att öka intresset för och produktionen av äldre spannmålssorter i området. Genom fältförsök studeras olika sorter och flera lantbrukare har börjat odla dem. Bakdagar och provsmakning av bland annat speltbröd har genomförts i projektet och en folder om spannmålsodlingens historia i området har framställts. Parallellt med detta har Bohusläns museum och Hushållningssällskapet arrangerat en informationskväll om äldre spannmålssorter samt en liten utställning.

Kulturarvet används ofta, medvetet eller ej, som ett sätt att marknadsföra en unik produkt och därmed lättare kunna ta betalt för vad det kostar att framställa produkten. Kulturarvet används också som ett sätt att bredda gårdens verksamhet genom en vandringsled i kulturlandskapet kring gården, informationsskylt om gårdens historia eller genom att bedriva kursverksamhet knutet till kulturarvet på gården. Ibland är det så enkelt som att företaget har en flik på hemsidan där det står ”historia” vilket ger en känsla av kontinuitet, trovärdighet och en unik produkt.

I företagens varumärkesbyggande finns ofta kulturarvet med som en viktig beståndsdel.

Kulturarvet säljer

”I fädrens spår för framtids segrar”
Gustaf Ankarcrona

Turismen sägs vara en av världens snabbast växande industrier och vid marknadsföring av en plats eller en ort används kulturarvet ofta. Det är ingen tillfällighet att Lidköpings kommun har Läckö slott på bild på hemsidan, att Orust har en fyr stående på de kala klipporna eller att Leksand och Rättvik marknadsför sig genom hemslöjd, storslaget landskap och dalahästar. Kulturmiljöer, kulturarv och historia har ett marknadsföringsvärde som ofta underskattas. Dock kan det vara svårt att leva direkt på kulturarvet, det är ofta snarare en bidragande orsak till att en ort eller trakt är attraktiv.

Det finns ett par andra aspekter kring kulturarv och landsbygdsutveckling som kan vara problematiska i sammanhanget. Vid exploatering av ett kulturarv finns det alltid en risk att den resurs som besöksmålet bygger på förvanskas eller förstörs.

Det finns också en svårighet som handlar om förankring och samverkan. Enskildas engagemang kan ibland krocka med andra intressen och skapa konflikter lokalt.

Utmaningen är att använda kulturarvet i utveckling, se det som en resurs men samtidigt varsamt vårda det så att det inte förvanskas och förändras för mycket. Nyckelordet för utveckling är samverkan så att många känner sig delaktiga och berörda.

Det immateriella kulturarvet får heller inte glömmas bort. Ett av många exempel på hur en historisk händelse kan bli en hel industri är Vasaloppet som lockar besökare till Dalarna under senvintern. Det är inte bara de fysiska miljöerna som skapar vår historia, berättelsen är minst lika viktig.

Vi hoppas att denna skrift givit inspiration och nya idéer kring vad som är kulturarv och hur det kan användas som en resurs i landsbygdsutveckling. Genom att ta på sig kulturarvsglasögonen upptäcker man ofta kvaliteter och pärlor på hemmaplan som man tidigare inte har tänkt på.

Vill du utveckla din bygd eller ditt företag? Fundera på vad som är karakteristiskt för just den plats eller produkt som du arbetar med, därefter förstärk och marknadsför. Allt har sin unika historia, det gäller bara att finna den, vårda den och lyfta fram den.

Länkar

För mer information kika in på :
www.halsingegardar.se
www.emigrationdalsland.com
www.pilane.com
www.thaipaviljongen.se
www.dalhalla.se
www.notquite.se
www.alternativ.nu/bossgarden
www.kvarnenihyssna.se
www.vitlyckemuseum.se
www.vastsverige.com
www.roegard.nu

Text och bild (där inget annat anges)
Sara Roland och Erika Eriksson
Hushållningssällskapet Väst